

Alte Drucke

**CONCIONES || IN EVANGELIA || ET EPISTOLAS, QVAE IN ||
PRAECIPVIS ET ALIIS TOTIVS || anni festis diebus populo
in Ecclesia proponi || solent, è ...**

Prielee, Gilles vanden

Parisiis, 1566

IN FESTO VENERABILIS SACRAMENTI, EPISTOLA.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150282

IN FESTO

Deo, sed si illi probari velimus, spiritu nos prorsus renouari oportet, ut ipse enim spiritus est, sic quoque spiritu gaudet coli, Iohan. 4. &c.

Satis constat, omnes nos hodie inuentæ crucis domini nostri Iesu Christi solennē in Ecclesia memoriam agere. Ob id igitur præsentem lectionem hodierno festo dedicarūt patres, ut nimirum verbi ministris ex ea (in qua Crucis subinde fit mentio) subministrarent ansam de de cruce dicendi. Verūm Paulus hīc non loquitur de ligno illo crucis, in quo salus nostra pependit, sed de ipsa Christi passione ac morte. Occasionem huius festi petet pius concionator ex sermone B. Ambrosij Episcopi, in obitu Theodosij, ex historia Ecclesiastica.

EPILOGVS.

1. *Scopus presentis lectionis est præcipuus, pœstructio damnationis pseudoprophetarum, ut & meritis crucis Christi sua falsa persuasione detrahentium, qui videlicet cum multis aliis, tum Galatas præsertim turpissimè seduxerant.*

2. *Ufus lectionis huius est quòd nullis ceremoniis, operibus, aut creaturis, quantumuis etiam splendidis debeamus fidere, præterquàm solius Christi mortis, iustitiæ, sapientiæ, sanctificationis & meritis, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur. 1. Corinth. 1. & 2. Corinth. 10.*

3. *Verorum Christianorum notæ sunt, mori & crucifigi, carni, mundo, peccatis, satanæ, & fieri noua creatura, hoc est, in nouitate vitæ ambulare, viuere sobriè, piè, castè, & in se in hoc seculo, Tit. 2. Sic certò futurum est, ut quemadmodum Paulus dicit, pax & misericordia Dei Israël super eos maneat in æternum.*

Euangelium præsentis diei quærat catholicus concionator in festo Sanctissimæ Trinitatis, Erat homo ex Phariseis, Nicodemus nomine, &c. Iohan. 3.

IN FESTO VENERABILIS SACRAMENTI, EPISTOLA.

1. Corin. II.
Mat. 26.
Mar. 14.
Luc. 22.

Fratres: Ego enim accepi à domino, quod & tradidi vobis, quòd dominus Iesus in ea nocte qua traditus est, &c. Finis Epistolæ, Non diu dicans corpus domini.

IN hac Epistola Apostolus quatuor præsertim nobis commendat.

PRIMUM est, à quo & quādo cœna dominica sit instituta, cum dicit: *Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, &c. similiter & calicem postquam coenauit, &c.* Ex quibus audimus dominū Iesum

esse institutorem & authorem huius cœnæ aut sacramenti: Iesum, inquam, Dei filium, æternum Dei verbum, os & sapientiam patris, veritatem & vitam æternam. Audimus etiam institutum illud esse in eadem nocte, quæ & in manus peccatorum & in mortem dominus Iesus tradebatur. Hoc verò vtrunque si verum est (vt certe est verissimum) consequitur, merè esse diuinum, sapientissimum & serium, quod sic institutum est. Non enim potest Deus quid instituire, quod non sit diuinum: ipsa sapientia, quod non sapientissimum: mortis tempus, quod non sit maximè serium. At si ita res habet, consequitur maximi faciendum esse sacramentum hoc, non autem contemnendum, aut pro re stulta & ioculari habendum.

Itaque velut arcam sui amoris, corporis & sanguinis sui sacramentum, miraculorum ab ipso factorum maximum, passionis suæ perenne monimētum, & promissæ per suam passionem salutis æternæ pignus, signumque veritatis huiusce promissionis, rursus de sua contristandis absentia solatium singulare saluator noster Dei filius mira benignitate reliquit. Cuius diuinam erga suos beneuolentiam & dilectionem B. Iohannes demirans & venerans ait: Ante diem festum Paschæ, sciens Iesus quia venit eius hora vt transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finē dilexit eos. non sicut is de quo per Sapientem dicitur: Est amicus socius mensæ, & non permanebit in die tribulationis. Christus autem quum tanta dilectionis signa hactenus erga suos exhibuisset, in finem vsque mortalis vitæ suæ perseverans, tunc vel omnium maxima ostendere dignatus est, in eo videlicet, quod mortem pro ipsis adiens, dilectionis atque mortis suæ monimentum admirabile nobis hoc sacramentum instituit & donauit.

Paucis etiam hoc loco declarare oportet, quur hoc sa-

*Cœnæ domi-
nice institus
tio & aucto-
ritas domi-
ni Iesus,
Dei filius.
Ioan. 1.
1. Cor. 1.
Ioan. 14.*

*Institutio-
nis vener.
Sacramenti
caussa.*

Ioan. 13.

*Eccles. 6.
Christus do-
minus ami-
cus constans
& fidelis.*

2. Secundum est, quid ipsa Cœna dominica sit seu cō-
plectatur, cum Paulus dicit. *Accipit Iesus panem, gratiasque*
actus fregit, ac dixit: Accipite, edite: hoc meum est corpus, quod pro
uobis frangitur. Similiter & calicem peratit cœna, dicens: Hic
calix novum testamentum est in meo sanguine. E quibus audi-
mus, sacram domini cœnam esse panem & vinum, seu
panis & vini communicationem: sed huiusmodi panis,
nō qui significet corpus verum Christi, neque in quo sit

Cæna domi
nica quid sit
& quid cõ-
plectatur.

corpus Christi, sed qui totus re vera sit verum Christi corpus. huiusmodi item vini, non quod sit symbolum duntaxat sanguinis Christi, neque in quo sanguis Christi sit, sed quod totum sit verus Christi sanguis. Ita nimirum, ut de panis & vini substantia nihil remaneat, nisi sola species: ita quoque, ut panis factus corpus, & vinum factum sanguis, corpus & sanguis maneat, non autem convertatur rursus in panem & vinum. Quomodo vero panis sit corpus, & vinum sanguis, nostrum non est indagare. sufficiat nobis Christi verbum, cui nihil est impos-

Luc. I.

*Sacramen-
tum altaris
non est ratio
ne & sensu
perlustran-
dum, sed fi-
de veneran-
dum.*

fibile. Hinc canit Ecclesia: Verbum caro panem verum,
verbo carnem efficit, fitque sanguis Christi merum: & si
sensus deficit, ad firmandum cor syncerum sola fides
sufficit. Tantum ergo sacramentum veneremur cernui:
& antiquum documentum, nouo cedat ritui: præstet fi-
des supplementum sensuum defectui.

de veneran-
dum.

3 Tertium est, in quem finem Cœna dominica sit instituta, cum in hunc modum Paulus ait: *Hoc facite in meam commemorationem. Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & de calice biberitis, mortem domini annuntiate, donec venerit.*

Cœna domi
nica in quẽ

Hic audimus in hunc finem sacramentum hoc corporis
& sanguinis à Christo institutū esse, vt ipsius memine-

rimus, hoc est, summum illum amorē in memoria retineamus, & subinde renouemus, quo pro nobis corpus suum tradiderit in mortem, & sanguinem in cruce effuderit in remissionem peccatorum nostrorum: utque hac recordatione & ad fidem constantem, & ad charitatem ardentem inflammentur corda nostra, redamemusque sic nos amantem, iuxta monitionem B. Iohannis 1. eiusdem 4. qui sic ait: Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Huc igitur respicere vnicē debemus, quotiescūque cœnam huiusmodi mysticam sumus sumpturi: Quemadmodum si quis peregrē proficiscens, pignus aliquod ei quem diligit plurimum, derelinquat, ut quotiescunque illud viderit, possit eius beneficia & amicitias ad memoriam reuocare. Quisquis is est, si amicum talem verē dilexit, sine ingenti desiderio & fletu non poterit illud pignus contueri.

*finem sit in
stima.*

Simile.

4. Quartum denique est, quomodo sumenda sit hæc ipsa cœna seu Eucharistia, cum ita Apostolus inferat, *Quisquis ederit panem hunc aut biberit de calice indigne, reus erit corporis & sanguinis domini.* quasi illum occiderit, ut fecerunt Iudæi, qui tanti mysterij sacramentū pro vili despererūt. Probet itaque se homo ipse, id est mūdet, ut nō nisi tersa ac nitida cōscientia ad diuina mysteria accedat: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Neminem, inquit, tibi iudicem proposuerim præter te ipsum. Tu itaque conscientia examinata discussaque adito ea mysteria, non festis modō diebus, sed omni tempore, quum purum te & dignū compereris. Nam si in vas sordidum nemo audet illum mittere, quantō magis in cor pollutum? Accedentes ergo sanctos esse oportet, quoniam ipse sanctus est.

*Eucharistia
quomodo sit
sumenda.*

Leuit. 19.

& 20.

1. Pet. 3.

Non ob my

steriorū na

turam, indi

gnē & ad

iudicium su

mitur, sed ob

indignitatē

tam sacræ

ritæ myste

ria adema

tium.

Nam qui edit aut bibit indigne, iudicium sibi ipse edit & bibit non diiudicans corpus domini. Non ob mysteriorum naturam, quippe quæ vitam in se habent & largiuntur, sed ob mysteria adeuntium indignitatem: quibus nō aliter illa nocent, quàm sol oculorum valetudine laborantibus solet obiectus officere. Ideo verò iudicium sibi māducat & bibit, quia non diiudicat corpus domini, id est, quia prius nihil disquirat vel intenoscat præsentis mysterij magnitudinem.

Quatuor in Corinthiis peccata reprehendit Aposto-

Arguit quadruplice culpam temere accedere.

lus, propter quæ indignè ad dominicam mensam accedebant. Primum, quòd essent inter se contentiosi, quia scissuræ propter contrarias de religione sententias, opiniones & hæreses erant inter illos. vnde dicit. *Conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo. Nam oportet & hæreses esse, &c.* Non quòd hæreses Deo placeant, sed quòd per eas fideles exerceantur: vt qui Deo noti sunt, etiam hominibus manifestentur. Vnde enim gubernator laudabitur, si naus in portu vel in trā quillo consistat: vt qui probati sunt, inquit, siue doctores in resistendo, siue populares fideles in permanendo, manifesti fiant in vobis.

Præua consuetudo apud Corinthios, Ecclesias passim dehonestare conuiuuiis.

Secundò reprehendit, quòd cibum corporalem in Ecclesia sumebant. Vnde dicit: *An Ecclesiam Dei contemnitis, facientes eam triclinium epularum?* Præmiserat: *Nūquid domos non habetis ad manducandum & bibendum?* Et tūc subdit: *Aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Inualuerat enim apud Corinthios præua consuetudo, Ecclesias passim dehonestare conuiuuiis.

Tertiò, quòd ante communionem corporis Christi corporalem cibum sumebant: vnde dicit: *Conuenientibus vobis in vnum, iam non est dominicam cœnam manducare, vnusquisque enim cœnam suam presumit ad māducandum.* Vt enim ait Sedulius, ante dominicam oblationem vescabantur communibus cibis, quam cœnam noctibus adoriebantur. quūque diuites ebrij ad Eucharistiam venirent, vexebantur inopes fame. Et idèd vnus quidem, inquit, esurit, alius autem ebrius est. *Quid dicam vobis? Laudo vos: In hoc non laudo.*

Dominica cœna nō est, vbi pauper contemnitur.

Quartò, quòd nihil pauperibus erogabant. Vnde ait, *Conuenientibus vobis in vnum, iam non est dominicam cœnam manducare.* Conuentus & congregatio præfert charitatem. Cœnam autem dominicam, vnanimem dominici corporis & sanguinis conuictum appellat, ad illius venerationis cœnæ dominicæ imitationem, quam ipse cum discipulis egit. Quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. 1. Corinth. 10. Sed vos, inquit, re tanta, id est, dominicæ cœnæ imitatione priuati estis. Nam per hoc quòd vnusquisque cœnam suam priuatam præsumit ad

mit ad manducandū, dominicā cœnam fecistis priuatā. Quandiu autē erat communis, domini cœna dicebatur. Sunt enim & seruis dominorū bona communia. Et quia vestrū singuli prædiciendo propriā cœnā edunt, nullius pensi pauperes habētes, scēdatis profectō hinc cœnam. Quibus Apostoli verbis faciliē intelligitur illud tūc erroris fuisse apud Corinthios, vt multum panis & vini in Christi corpus & sanguinē sacerdotali cōsecratione cōuertendū, ad suos priuatos vsus in Ecclesiam diuites afferrent, vnde detestabili sacrilegio crapularentur opulenti, pauperibus interim fame cruciatis. Quos melius fuisset domi priuata ac prophana conuiuia celebrasse, quā pauperibus præsentibus cōparticipationē renuere. Ecclesiam, inquit, Dei contemnitis, & confunditis eos qui non habent. Ideo & pœnam adiungit, dicens, Idē inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quasi dicat: Argumento sint ea mala quæ vobis contingunt. Eo namque & mortes iam immaturæ, & diurni morbi oboriuntur, quia mysterium hoc indignē sumunt multi. Et licet nonnulli vsque ad ipsam mortem inoffensam seruent valetudinem, non tamen propter hoc Christi sacramento non esse obnoxios satis probatur, quia non modō præsentia hæc tormenta, sed etiam futura & grauiora hos manent, qui indignē mysterium illud adierunt. Et qui præsentia mala, occulto, sed iusto Dēi iudicio euadunt, incident in futura: quibus tunc horrendum erit incidere in manus Dei viuētis, Hebr. 10.

*Error & abus
sedus
apud Corin-
thios.*

*Indignē cō-
municantiū
pœna.*

Docemur ergo hic, dignē nos sacramentum hoc sumere oportere. Nā indignē sumentes, ad eodē nihil fructus inde consequētur, vt & rei sint (sicut præmissum est) futuri, traditi corporis & effusi sanguinis Christi. Vt autē dignē sumamus, nos ipsos probemus oportet. Hæc verō nostri probatio in hoc consistit, Primō, vt agnoscamus & detestemur peccata nostra, nōsque indignos vt intret sub rectum nostrum, cum Centurione iudicemus. Secūdō, vt reuerenter de mysterio hoc sentiamus, atque in corporis sanguinisque Christi pretium omnem salutem nostram collocemus. Tertiō, vt ex animo redamemus nos tā opere amantē, illiusque beneficia laudibus iugiter celebremus. Quartō, vt proximos nostros (vt pote

*Cœnam do-
minicam in-
dignē sumē-
tes rei sunt
traditi cor-
poris & ef-
fusi sangui-
nis Christi.
Matth. 8.
Probatio no-
stri in qui-
bus cōsistat,*

per Christum factos fratres nostros & sorores adeoque cōmembra nostra) Christi exēplo diligamus, nō solum vt verbis & bonis nostris illos iuueamus, verū etiam vt animas nostras ponamus pro ipsis. 1. Iohan. 3. Qui ita se se probat, is bene se ipsum probat, & dignè sumit.

Commemorations cœne dominice in hoc tempore caussa.

Causa autem quor lectio hodierna, quæ cœnâ dominicâ complectitur, hodie proponatur, hinc nimirum est, quod Ecclesia nunc præsertim solennem eiusdem cœnâ dominicâ agat memoriâ. Si vero quis scire cupiat, quor iam potissimum eius memoria agatur, cū tamen non post Pentecosten, sed ante passionem Christi ea instituta sit: is sciat, id ob id fieri, quod apostoli circa hoc tempus, nempe, post Pentecosten & acceptum spiritum sanctum, hoc sacrosanctum mysterium cum primis frequentare ac exercere cœperint. Nam sic Act. 2. legimus: Erant (credentes) perseverantes in doctrina apostolorū, & cōmunicatione & fractione panis, & precationibus.

Quum itaque dominus cœnam hanc instituerit, velletque eam sumi à nobis, eamque apostoli frequenti usu exercuerint: reueramur eam & nos, & sumamus, & dignè sumamus, vt vitam habeamus æternam, Iohan. 6.

EPILOGVS.

I. Cœnam dominicam Apostolus ad memoriam reuocat, ne vquam Christi dilectio in morte nobis exhibita, memoria excidat. Hæc enim, representat passionē Christi, sed neque representat saltem significatiuē, sed & exhibet re vera ipsum quem representat. Representatio est commemoratio passionis sanctæ, & gratiarum actio, & vocatur Eucharistia. Representatio est communicatio, qua fideles corpus & sanguinem Christi re vera sine omni enigmate sumunt: & vocatur synaxis. Vtrunque est salus, si neutrum negligatur. Cupit Augustinus nos, si non quotidie, saltem dominicis diebus & festiuis communicare omnes. Idem dicit eos indignè semel in anno aut rarius accedere, qui non ita se gerunt vt quotidie mereantur accipere.

Homil. 28. de verbis domini secundum Lucam.

2. Corpus Christi verum & verus eius sanguis in Eucharistia sacramento indignè non debet sumi. Indigni sunt, qui transsubstantiationem non credunt, qui Berengarianam hæresin excitant. Indigni sunt in quibus peccatum adhuc feruet, qui sacramenti penitentiae medicina, contritione, confessione, & satisfactione sibi mereri aut supersedent, aut contemnunt. Hos omnes, reos dicit corpo-

ri & sanguinis domini. In eos quadrat hoc Apostoli, Denuo sibi filium Dei crucifigētes. & illud, Flens dico, inimicos crucis Christi.

3 Preparatio exactissima ad Eucharistiam sumendam omnibus fidelibus perquam est necessaria: quod satis innuit Apostolus in hoc quod dicit: Probet seipsum homo, &c. Quo vult, ut quisque se iusta lance aestimet, non solum de fide, sed & de charitate, cuius nos etiam sacra synaxis admonet, quoniam ut panis unus sit ex multis granis, & ut ex multis acinis sit unus potus, ita omnes fideles unum debent esse corpus. S. Hieronymus monet exemplo Iosephi ab Arimathæa, ut studeamus venerabile corpus sincere accipere, imitando Iosephum eum, qui illud exanime munda involuit sindone. Si hoc ille exanimi & contumeliis omnigenis fecit affecto, quanto a quibus est nos hoc facere glorioso & redimmo?

IN FERIIS IISDEM

EVANGELIUM.

In ill. temp. Dixit Iesus discip. s. & turbis Iu. Ioan. 6.
deorū. Caro mea verè est cibus, &c. Finis Euan- I. Cor. II.
gely: Qui manducat hunc panē, vivet in aeternū.

IN hoc sacratissimo festo sunt consideranda quatuor. 1. Primò, Quæ scripturæ contineant doctrinam huius sacramenti: nempe, Matth. 26. legimus: Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit: deditque discipulis suis, & ait, Accipite & comedite: Hoc est corpus meum. Marc. 14. legimus: Et manducantibus illis, accepit Iesus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait, Sumite, hoc est corpus meum. Luc. 22. Legimus: Et cùm facta esset hora, discubuit, & duodecim apostoli cum eo, &c. Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. Apost. Paul. 11. Corinth. 11. Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit, Accipite & manducate, Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur.

Scriptura
doctrinam
venerabilis
Sacramenti
copiose continet.

De calice verò ita legimus Matth. 26. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorū. Mar.

Scriptura
trāscentes
de calice.

14. Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes. Et ait illis, Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur. Luc. 22. Similiter & calicem postquam cœnauit, dicens: Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Item. 1. Corinth. 11. Similiter & calicem, postquā cœnauit, dicens, Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine.

*Christus
Iesus verus
Deus & ve-
rus homo*

*omnipotens,
institutor ve-
nerabilis sa-
cramētū, sua
virtute cele-
sti ipse inui-
sibilis sacer-
dos, v sibi-
les creatu-
ras in sub-
stantiā cor-
poris & san-
guinis sui
verbo suo
secreta pote-
state per mi-
nisterium sa-
cerdotis cō-
uertit.*

*Eucharistie
sacramētū
in die vlti-
mæ cœnæ in-
stituit Chri-
stus, in qua
& suos disci-
pulos suos-
que successo-
res sacerdo-
tes consecra-
uit.*

Christus Iesus verus Deus & verus homo, cuius omni-
potentiam in symbolo confitemur & credimus, instituit
hoc sacramētū, & sua virtute cœlesti ipse inuisibilis sa-
cerdos visibiles creaturas in substantiā corporis & san-
guinis sui verbo suo secreta potestate per ministeriū sa-
cerdotis cōuertit, dicēs, Accipite & edite: Hoc est enim
corpus meum. & sanctificatione repetita, Accipite & bi-
bite: Hic est sanguis meus. Ergo sicut ad nutum præci-
pientis domini repenti ex nihilo substerunt excelsa
celorum, profunda fluctuum, vasta terrarum: pari po-
tentia in spiritualibus sacramentis verbi præcipit vir-
tus, & ei seruit effectus. Euseb. in serm. de corpo. & sang.
domini: qui est hom. 5. de Pascha.

Ut hæc sacrificia offerrent omnes Christiani, in bap-
tismo facti sunt regale sacerdotium, censentur populus
acquisitionis: & in cœna suos apostolos sacerdotes fecit
Christus: & ut ita consecrarent. potestatem ipsis & eo-
rundem successoribus dedit.

Ex hac doctrina Euāgelistarum & Pauli cognoscimus
sacramenti Eucharistiae (quēadmodū & aliorū sex sacra-
mentorū) Christum autorem fuisse. Instituit autē illud
in die illo quo vltimā cœnam cū suis discipulis Ierosoly-
mīs celebravit: in qua & suos discipulos sacerdotes
ipse summus sacerdos consecrauit, & ut illud sacramen-
tū ipsi, suisque successores consecrarent, præcepit. Mate-
ria autē huius sacramenti est panis & vinū: forma verò,
Hoc est corpus meū, Hic est sanguis meus, &c. Quæ cū
Christus dixit, non simplicia verba fuisse arbitrabuntur
pij fideles, sed efficacissima, effectūque mox cōsecuta
haud dubiè cōfitebimur. Nam cū Christus dixerit, Hoc
est corpus meū: si illic non erat ipsius corpus, ergo vana
& falsa fuit Christi affirmatio. si autē erat corpus (quod

iam inde ab apostolis vsque Catholica proficitur Ecclesia) falsa & hæretica est Zuinglianorū & Helueticorum interpretatio, qui verba illa corrumpentes ac deprauantes, expressum Dei verbum dicunt, Hic est sola figura corporis mei. Falsa & hæretica est & Caluini declaratio, seu assertio, qui ita interpretatur, vel potius corrumpit Christi verba, Hic est sacramentum corporis mei. Nos verò catholici cum Christo, cūmq; apostolis, in magna Ecclesia, in populo graui, in medio seniorum, confitemur excelsa animorum constantia, post panis atque vini consecrationem esse illic in sacramento altaris sub panis & vini speciebus verum corpus Christi realiter atque substantialiter. Hoc tenet Ecclesia Romana, hoc fertio.

*Sacramenti
altaris materia
& forma.*

*Hæreticorū
modernorū
de sacramento
corporis et
sanguinis
Christi falsa
interpretatio
seu assertio.*

Apostolorum, Conciliorum, Patrum, ipsi viderint.

2. Secundò cōsiderandum, quale sit corpus illud quod in sacramento conficitur: nempe, quale fuit illud quod ex virgine natum est, illud quod in cruce à Iudæis necidatum est, illud quod in cælum euectum est, & quale est illud quod ab angelis modò adoratur. Hoc testatur Chrysost. hom. 24. ad Corinth. Hoc, inquit, corpus in præsepi reueriti sunt Magi viri impij & barbari: tu non in præsepi, sed in altari, non mulierem quæ in fasciis teneat, sed sacerdotem præsentem, & spiritum sanctum super proposito sacrificio abundè diffusum vides. Dum in hac vita sumus, vt terra nobis cælum sit, facit hoc mysterium. In cælis est regium corpus, quod nunc tibi in terra videndum proponitur. Non angelos, non archangelos. non cælos cælorum, sed ipsum horū omnium dominū ostendo tibi. Animaduertis quonam pacto, quod omniū maximū est & præcipuū, in terra non conspicaris solū, sed tãgis, sed comedis, & eo accepto domum redis. Idem eadem homil. Quando mysteriū propositum fuerit, dic tecū, Hoc corpus sol crucifixū videns, radios auertit, propter hoc velū templi scissum est, & petra: ac terra vniuersa tremuit. hoc idem corpus cruciatū, læcea

*Idem corpus
in sacramento
conficitur
quod ex virgine
natum est,
quod à Iudæis crucifixū,
quod in cælū euectū
& modò ab angelis
adoratur*

vulneratū, fontes sanguinis vniuerso orbi salutare satura-
turiēs. Idipsum corpus in supremum thronum extulit,
quod nobis etiam exhibuit, vt teneremus, & vt manduca-
rems: quod maximum signum est dilectionis.

Idem homil. 3. ad Ephe. Recolite quia illius corpus est
& sanguis, qui supra cælos residet, qui ab angelis suppli-
citer adoratur: illius inquam, qui proximè allistit im-
mortali Dei potentia. Huius delibamus sanguinem, &
proprium corpus nobis sumendum tradidit.

*Doctrina
eorum fal-
sa compro-
batur qui af-
firmant in
sacramento
non esse ve-
rum corpus
Christi.*

Hinc docemur 1. Falsam esse eorum doctrinam qui
affirmant in sacramento altaris non esse verum corpus
Christi, nisi quis malit Zuinglio & Caluino credere,
quàm Chrysostomo & vniuersæ Ecclesiæ tam orienta-
li quàm occidentali. 2. Docemur doctrinam hanc quàm
Romana tenet Ecclesia, non esse nouam neque singula-
rem, sed antiquissimam, & omnibus populis tum orien-
talibus tum occidentalibus communem, vtpote quàm
Chrysostomus vti ab apostolis acceptam veneratur, cõ-
fiteatur, atque credit. Attendant igitur hæretici quòd fal-
sa mendaciisque plena doceant.

*Fructus ve-
ner. Sacra-
menti tres
sunt præci-
pui.*

3. Tertiò considerandum qui sint fructus huius sanctif-
simi sacramenti. Multi quidem sunt, sed tres præcipui.
1. Est sumptio homini saluberrima. Hoc docet Christus
Iohan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æ-
ternum. Et August. homil. 28. de verbis domini secundū
Lucam: Si quotidianus est panis, inquit, cur post annum
illum sumas, quemadmodum Græci in oriente facere
consueuerunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi pro-
fit, sic viue, vt quotidie merearis accipere. Vide & Am-
bros. lib. 5. de sacra. cap. 4.

*Eucharistia
est antidotū
contra caco-
dæmones, et
pignus im-
mortalitati*

2. Est antidotum contra cacodæmones, & pignus im-
mortalitatis. Hoc docet Chrysost. hom. 45. in Iohan. Hic
mysticus sanguis dæmones procul pellit, angelos & an-
gelorum dominum ad nos allicit. Dæmones enim cū
dominicum sanguinem in nobis vident, in fugam ver-
tuntur: angeli autem procurrun, &c. Vide hac de re ho-
mil. 61. ad popu. Antio.

3. Deterret a vitiis, & ad omnia bona opera inuitat.
Hoc docet Chrysost. homil. 61. ad popu. Anthioche. Hei
mihi, quot ad salutē nobis Viæ? Nos corpus suū effecit,

nobis suum communicauit corpus, & horum nos nihil à malis auertit. O tenebras, & profunditatem magnam, ô indolentiam. Quæ sursum sunt quærite & sapite, inquit, vbi Christus est ad dexteram Dei sedens, Colof. 3.

Præter hos fructus operatur in nobis hæc sacramenta tres effectus. 1. Christo incorporamur. Nam Christus idcirco hoc sacramentum præcipuè instituit, vt ipsi incorporemur, deque remissione peccatorum & futura gloria (si in charitate perseueremus) certi reddamur: vt veluti viuificatrice quadâ medicina sanemur, reficiamur, erigamur, & consolidemur. Quæ omnia Christus significare voluit cùm dixit, Mat. 26. Accipite & comedite. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Accipite meam carnem in remissionem peccatorum pro vobis traditam, & manducate, in me transformamini, & valedictis omnibus cupiditatibus, in me manete, & ego in vobis.

2. Efficiamur corpus Christi mysticū. Nam Paulus 1. Co. 10. ait, Quoniā vnus panis & vnum corpus multi sumus, qui de vno pane & de vno calice participamus. Mysteriorum ergo pacis & vnitatis nostræ, vt inquit Augusti. Christus in mensa sua consecrauit. Videant ergo malè viuentes, nocentes proximis, meditantes schismata, quid faciant contra vnitatem corporis Christi.

3. Ad mutuā charitatem alendā & colendam accēdimur. Nam Chrysost. homi. 45. in Iohann. sic habet, Vt autem non solum per dilectionē, sed re ipsa in vnam carnem conuertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus est, &c.

4. Quartò considerandum, quomodo accedendum ad communicandum, quod docet Paulus. 1. Co. 11. Quotiescunque enim manducabitis panē hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis donec veniat. Itaque qui manducauerit panem hunc, vel biberit calicē domini indignē, reus erit corporis & sanguinis domini. Prober autē seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignē, iudiciū sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Idem docet Basilius, qui in summis Moraliū 21. sic ait: Communicaturi, fidem in primis habere debent verbis domini dicentis, Hoc est corpus meum quod pro vobis

*Effectus
tres vener.
Sacramēti.
Per sacramē-
tū Christi
in corpora-
ramur.*

*Corp⁹ Chri-
sti mysticum
efficiamur
per altaris
sacramētū.*

*Charitatis
mutue incē-
tium est idē
Sacramētū.*

*Eucharistia
quomodo
communicā-
da & sumē-
da.*

*Communi-
caturi fidem
in primis
habere de-
bent.*

datur: hoc facite in meâ cômémorationē, Luc. 22. & timorem concipere ex verbis Apostoli dicētis: Qui enim māducat & bibit indignē, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Itē Christus Matth. 5. Si quando offers munus tuum ad altare, & ibi recedatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuū ante altare, & vade prius recôciliare fratri tuo, &c. Item Achimelech. 1. Reg. 21. qui David petenti panes, cūm alios non haberet nisi panes sanctos, non prius voluit ei dare, quā diceret, Si mundi sunt pueri, maximē a mulieribus? Et respondit David sacerdoti: Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiustertius quādo egrediebamur, &c. Sunt igitur necessaria, fides, probatio (id est confessio) timor, charitas, castitas, & mundities. Qui his virtutibus ornatus altare accesserit, speret se dignē corpus domini sumpturum. Qui verò non credit, aut non confitetur, vel odit, &c. abstineat. Nam iudicium sibi manducat & bibit, &c.

*Communi-
catoris ne-
cessaria.*

Exegesis literalis neutiquam hīc omittēda est, in qua audimus docemūrque quid fructus seu vtilitatis ex digna eius sumptione proueniat. Vnde hīc sciendum est duplicem esse sacramenti huius sumptionem: sacramentalem nimirum seu visibilem, & spiritualem seu inuisibilem. Sacramentalis est externa illa sub panis & vini speciebus, corporis sanguinisque Christi sumptio. Spirituālis verò est fides seu fiducia in meritum corporis & sanguinis domini. Vnde nimirum Augustinus, Quid paras dentes & ventrem? Crede, & manducaſti.

*Sumptio spi-
ritualis sem-
per sacra-
mentali in-
cluditur.*

Iam quoties loquimur de effectibus cœnæ dominicæ, semper spiritualem illam sumptionē sacramentali includimus. Nam citra hanc, spiritualem, inquam, adeo nihil fructus illa operatur, vt planē noxia & dānabilis sit, nō quidem per se, sed propter indignitatem seu abusum sumentis. Potest igitur spiritualis manducatio prodesse & salutē operari citra sacramentalē, at sacramentalis sine spiritali nihil prodest. Hinc tamen nemo consequens esse putabit, p̄p̄erea sacramentalē seu externā esse postponēdam, imò hoc potius cōsequēs erit, utrāque cōiungendā esse. Alioqui enim quēadmodū nō satis est credere, nisi

baptizeris simul: sic quoque non satis est credere Chri-
 stum pro te corpus suū tradidisse in mortem, & sangui-
 nem suum effudisse in remissionem peccatorū tuorum, *la sumptio*
 nisi & sacramentaliter simul corpus & sanguinem eius *non est ne-*
 in Eucharistia sumas: hoc est, si liceat, si nō necessitas im-
 pediat. Certè plus confert externa receptio internæ con-
 iuncta, quàm sola interna sine externa. Quemadmodum *gligenda, si*
 & gemmæ quum in medicaminibus teruntur, maiorem *nulla neces-*
 virtutem & fomentum adferunt quum in corpus reci-
 piuntur, quàm si ob oculos solū opponerentur. Pro-
 pterea, nempe, & patres orthodoxi hoc Euāgelion quod
 de sacramenti effectibus tractat, de vtraque sumptione
 simul, & spirituali & sacramentali, scilicet, intellexerunt.
 Sic dominus inquit: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus*
verè est potus. Hic primus fructus est, quod dignè edens &
 bibens corpus sanguinemque domini: hoc est, & sacra-
 mentaliter & spiritualiter, sic satiandus sit gratia diuina,
 vt neque esuriat neque sitiāt in aeternum. hoc est, nulla
 gratia ei desit, in nulla re à Deo derelinquatur.

Est autē caro Christi cibus, & sanguis eius potus, quia
 idem spiritualiter in nobis operantur, quod cibus & po-
 tus externus corporaliter. Reficiunt enim, confortant,
 restaurant, voluptatem afferunt, vitam continuant, imò
 quod in aliis cibus quarimus, nempe, vt non esuriamus,
 vel vt nō moriamur, vel vt voluptatem assequamur, hoc
 solū & perfectè præstant corpus & sanguis Christi.

Ideo signanter addit, verè est cibus, &c. Primò ad dif-
 ferentiam corporalis cibi, quem siue mādūces, siue non,
 morieris. Hic autem tantū moritur, qui non mandu-
 cat: in aeternum autem viuet, qui manducat. Secundò
 corpus Christi verus cibus est, ad distinctionem eius ci-
 bi quem diabolus pollicebatur. Cibus enim ille, cibus
 fuit mendacij, quia falsum fuit & falsum est quod in ci-
 bo illo diabolus pollicebatur. itaque & cum vana pro-
 missione datus fuit cibus ille, & vana spe diuinæ simili-
 tudinis consequendæ mādūcatus est. Caro autem Chri-
 sti verus cibus est, quia verū est quod Christus in eo pol-
 licetur, verāque spes est qua manducatur. Sic & de san-
 guine dicendum. Sequitur:

Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me ma-

*Corporis
Christi pri-
mus fructus
10. an. 4.*

*Caro Chri-
sti cur cibus
& sanguis
eius potus di-
cantur.*

*Caro Chri-
sti verè cibus
& verus est.*

Gen. 3.

Corporis Christi secundus fructus est, quod dignè sumēs Christo incorporatur. *net, & ego in illo.* Hic est secundus fructus dignæ sumptionis, manere in Christo. & hunc in se vicissim habere manentem. Hoc est, dignè sumens Christo incorporatur, & vnum sit cum eo, ipsiusque infirmitates & peccata in sese Christus transfert, & Christi vicissim bona & merita ipsius fiunt. eoque iam nil ultra satan, peccatum, mors & inferi possunt ipsi incommodare, sed ab omnibus tutus est. Quod quantum bonum sit, vel ex Psal. 90. discere possumus, in quo David non satis exprimere potest, quā securus sit, qui sub umbra & adiutorio Dei sedet. Quātō igitur securior & felicior est, qui Christum in se habet, & in Christo est? Atque hinc videre licet vnde sit tanta

Christianorum victoria & fortitudo contra peccatum, mortē, diabolum, & mundū, vnde proueniat.
Psal. 81.

Christianorum fortitudo & victoria contra peccatum, mortem, diabolum, & mundum: nimirum quia in Christo manent, & Christum in se manentem habent. Sicut enim Christus quauis totius mundi peccata in se suscepisset, morsque & mundus & diabolus eum totis viribus inuasissent, tamen opprimi non potuit: sic nec opprimi potest qui in Christo manet, &c. Breuiter, quod diabolus mendaciter homini, hoc Christus hīc verè pollicetur & praeſtat: ac si apertè dicat, Si māducaueritis carnē meam, &c. dii eritis, & filij excelsi omnes.

Fructus tertius & omnium maximus corporis Christi.

Sicut misit me viuens Pater, & ego uiuo propter Patrem ita & qui ederit me, uiuet ipse quoque propter me. Qui ederit hunc panem, uiuet in aeternum. Hic tertius & omnium maximus fructus est, quōd quemadmodum Christus & Pater vnā eandēque viuunt vitam, sic & dignè sumēs Eucharistiam, aeternam vnā cum Christo vitam victurus sit. Nam qui Christum habet, etiam eius vitam participat. Quis verò iam vel plura vel maiora vnquam cupere queat? Nam oculus non vidit, neque auris audiuit, neque cogitationes cordis vnquam assequutæ sunt, quæ praeſeparauit Deus diligentibus se. 1. Corinth. 2. Nihil autem magis in votis nobis est, quā principum habere gratiam, & diu feliciter viuere in mundo. Hoc impetrare, fructus nobis videtur omnium præclarissimus. At quantō maiores sunt fructus, summi aeternique principis Iesu Christi gratiam habere, in caelis aeternū viuere? Etiam si tandem contingat vt princeps aliquis nos fauore complectatur, non tamen is fauor durat diu. Verū qui Christi principis

factorem nactus est, is patronum habet & constantem & perpetuum, simul potentem, simul misericordem. Sic & si detur aliquādo viuere foeliciter diu, nihil tamen solidi subest: sed est illa foelicitas potius infœlicitas: illa vita diuturna, perpetua mors. At celestis foelicitas, eternaque vita, sola & foelix & perennis est. Vnde & manna de quo patres gloriabatur, nequaquam comparandum est huic cibo. Nā è tanto numero ne vnus quidem remansit, imò plerique etiam quo ad animam mortui fuerunt. Causa verò fructus huius, carnis & sanguinis Christi viuifica vis est. Quum enim ipse sit iuxta diuinitatē vita, quūque caro & sanguis ipsius cum diuinitate vnita sint, habent & hæc propter vnionem illam viuificandi vim. Et quemadmodum (ceu d. Cyrillus inquit) cera ceræ liquefactæ infusa, vna cera cum illa fit: ita & is qui carnem & sanguinem domini recipit, vnum fit cum illis: quūque caro & sanguis Christi sit ipse Christus, fit recipiens vnū profusus cum eo: hoc est, particeps fit omnium quæ Christus habet: & Christus cōtrā quæ illius sunt, pro suis ducit: vnde consequitur nimirū, ipsum in se recipere & peccata nostra & nostras infirmitates, & sua vicissim communicare nobis merita, suā communicare hereditatem.

EXHORTATIO.

Agite itaque fratres, cū tātis omnino fructibus sca-teat digna corporis sanguinisque domini sumptio, libenter posthac & sacramentaliter & spiritualiter communicemus: cum primis tamen & subinde spiritualiter: hoc est, fide firma credamus Christum pro nobis incarnatum, crucifixum & exuscitatum esse, sanguinēque suo nos lauisse à peccatis, & reconciliasse deo Patri. Sed & viuamus propter ipsum, quemadmodum ipse propter Patrem vixit. Hoc est, quemadmodum ipse Patri obediens fuit, & huius per omnia executus est voluntatem, sic & nos nostro benefactori simus grati, morigeri, conformes: porrigamurque ipsius exemplo etiam nostram carnem edendam & sanguinem nostrum bibendum proximis: hoc est, charitatis officia erga fratres & sorores declaremus, impēdamus ipsis & bona & propriā vitam.

EPILOGVS.

1 Considerare imò & credere hic oportet, quod Christus de calo

*Manna pa-
ni vite non
est comparan-
dum.*

*Caro & sā-
guis Christi
propter vnio-
nem cum di-
uinitate, vi-
uificandi
vita habet.
Simile.*

*Spirituali-
ter commu-
nicare quid
sit.
Vivere pro-
pter Christiū
quid sit.*

descenderit, & deus sit: alioqui impossibilia videbantur qua hactenus dixit. Hic enim est fructus ligni vite, quod hoc tēpore deus in medio Ecclesie plantauit, Gen. 2. *Finis in Apoc. 2. dicit, Dabo ei edere de ligna vite, &c. Christus enim verē est lignum vite hū qui apprehēderint eū: & idē qui tenuerint eū, beatus erit, & est, Prou. 3. 2. Christus panis effectus est, hoc est, quod bona sua nobis communicare vult, imō seipsum, ac planē nobis commiseri & vīri.*

Dent. 4.

3. Beneficia multo maiora iam nobis prestitit Christus in lege gratie, quā patres habuerunt in veteri testamento. Non est enim aut fuit aliquando tam grandis natio, quę ita habeat deos appropinquantes sibi, sicut adest nobis deus noster: qui & in futuro summa & maxima se daturum pollicitus est, hoc est, ipsam beatitudinem, & vitam, non iam in spe, sed in re.

IN DIE IOHANNIS BAPTISTAE,

EPISTOLA.

Isaia 49.

Hęc dicit dominus: Audite insule, & attendite populi de longe, &c. Finis Epist. Qui elegit te.

Ictio hęc prophetica complectitur quatuor, quę & si litera tenus personę diui Iohannis plerunque cōueniat, in neminem tamen verius competit, quā in filium Dei Iesum Christum, quem Iohannes prænuntiavit. Primo igitur loco agit de natiuitate domini, cū ait, Dominus ab vtero vocauit me, de ventre matris mee recordatus est nominis mei. Quibus verbis declarat se non fortuito & casu obiter incidente humanitatem assumpsisse nostram, ac natum esse, sed ab æterno huc à Patre esse prædestinatum & vocatum. Quia enim ante conditum mundum prænouerat Deus lapsurum hominem, ab æterno etiam concluderat filium humanitatem assumpturum, & redempturum illum. Ob id quoque antequā is nasceretur, cū adhuc in matris esset vtero, nominis eius recordatus est, statuens, p̄rque angelū suum promulgans, Iesum ipsum vocandum esse, quod nimirum seruaturus populum esset suum à peccatis, Luc. 2. Matth. 1. Hunc etiam Deus verē ab vtero vocauit, hoc est, filium suum esse testatus est: iuxta illud, Ex vtero ante luciferum genui te, Psal. 109. Et Psal. 2. Dixit dominus ad me, filius meus es tu: hodie genui te. Quemadmodū & in Euangelio de nostro Iesu

*Filius Dei
ut humani-
tate nostra
assumeret
ab æterno à
Patre præ-
destinatus
& vocatus.*